

Oriol Riba i Arderiu (1923-2011)

El Dr. Oriol Riba i Arderiu: la geologia al servei del país

JOAN CARLES MELGAREJO
Departament de Cristal·lografia,
Mineralogia i Dipòsits Minerals
Universitat de Barcelona

TERMINÀLIA 9 (2014): 52-54 · DOI: 10.2436/20.2503.01.64
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

En els darrers temps m'ha tocat participar en homenatges a persones molt volgudes que ens han deixat. No m'hi acabo d'acostumar, i se'm fa estrany, perquè es tracta en alguns casos de companys, alguns d'ells antics professors nostres, amb qui hem conviscut durant molts anys i que ens han deixat una profunda empremta. Un d'ells, ara, és el doctor Oriol Riba i Arderiu. Què en puc dir, de molts aspectes científics, que no conegueu ja? A més, Oriol Riba era un personatge que no va limitar la seva presència a les aules, sinó que era conegut en els entorns intel·lectuals del país per cercar l'aportació de la geologia a la solució de molts problemes quotidians: la mineria d'urani i la recerca de petroli a Catalunya, els enfonsaments del Carmel, i molts altres.

A Oriol Riba el vaig conèixer quan jo tenia dinou anys, devia ser l'any 1980; ell impartia la teoria d'estratigrafia com a catedràtic de l'assignatura, molt ben assistit per una plèiade d'excel·lents professors que aleshores eren joves «ajudants» o alguna de les altres figures de «personal no numerari» (PNN) de l'època, abans de la invenció dels «professors titulars»: Mariano Marzo, Ferran Colombo, Pere Anadón, Jordi Serra, Lluís Cabrera, Miquel Canals...; el curs va funcionar com un rellotge suís, i és una de les assignatures de què guardo més bon record de la carrera. Casualment, compartíem aula amb el fill d'Oriol Riba, que també es deia Oriol Riba, a qui recordo com un bon company i estudiant, i que era la típica persona de qui no pots esperar cap malifeta. Ell sempre va ser un estu-

Font: Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

El Dr. Oriol Riba i Arderiu: la geologia al servei del país

JOAN CARLES MELGAREJO

Font: Arxiu personal d'Oriol Riba i Arderiu, 1988

diant més i tot es va esdevenir amb la més senzilla naturalitat.

Una de les grans aportacions del doctor Riba al coneixement geològic va ser la definició del concepte de *discordança progressiva*, però el dia que ho va explicar a classe, el dibuix que va fer per explicar la geometria del cos geològic em va recordar la d'un plec format per *buckling*. No em vaig poder estar de preguntar-li com podíem diferenciar els dos processos i les rialles dels companys em van fer veure que podia semblar que em volia fer el llest, però el doctor Riba va reaccionar interessat, amb molta naturalitat, baixant de la tarima i venint cap a mi per oferir-me el guix i dir-me: «Dibuixa-ho!». Va aprofitar la situació, efectivament, per comparar les geometries i va advertir que, en el cas que jo plantejava, hi hauria estructures menors associades amb el plegament... Sí, el doctor Riba ens demostrava que no era un hiperespecialista que sols sabia estratigrafia, sinó que era un veritable geòleg, que sabia de tot.

Potser el millor d'aquell curs van ser uns camps d'estratigrafia d'una setmana de durada a la serra d'Albarrasí, a Terol. Vàrem tenir molta sort de fer-ho aleshores, perquè el doctor Riba havia fet la seva tesi doctoral feia anys en aquella mateixa zona i la coneixia perfectament; per tant, vàrem poder aprofitar la seva experiència i coneixement de la zona pam a pam. Així, durant dies i dies vàrem anar passant per diversos indrets que eren, cadascun, excel·lents exemples de la història geològica de la península Ibèrica, i cada dia anàvem aprenent l'estratigrafia i els fòs-

sils des del Cambrià fins al Quaternari. Fins i tot vaig tenir el goig de poder trobar alguns trilobits del Cambrià a Murero, una de les meves il·lusions secretes des que era petit (avui en dia em penso que no està permès recollir-hi exemplars). Algú ens va explicar una anècdota maliciosa: deien que anys enrere, el doctor Riba, fent una broma als estudiants de Geologia, els explicava que els nens de Murero deien *cangrejos* als trilobits..., i tot adreçant-se als nens els va preguntar: «¿Qué tal, chicos, buscando cangrejos?», a la qual cosa els nens, tots decidits, li van respondre: «¿Cangrejos? ¡No, señor, son trilobites!». No sé si l'anècdota era veritat, però el cert és que al poble d'Albarrasí mateix hi havia uns nens a la plaça que venien ammonits en uns encants improvisats i cridaven: «De la era Secundaria, de la era Secundaria». Al final, examen sorpresa: l'autocar anava deixant els alumnes en intervals determinats, se'ns marcava un itinerari i calia que féssim una columna estratigràfica abans que ens tornessin a recollir a una hora prefixada. Era emocionant i tot un repte: ens enfrontàvem a una zona desconeguda i era molt agradable veure que anàvem aconseguint sortir-nos-en del problema. Tot plegat generava confiança en les nostres possibilitats per al futur professional.

Els nostres camins van divergir aparentment quan vaig pujar les escales que duïen a l'ala de la torre del rellotge de l'antic edifici de la plaça de la Universitat, on era el Departament de Cristal·lografia, Mineralogia i Dipòsits Minerals, dirigit pel doctor Font i Altaba. Era *vox populi* que hi havia «mal rotllo» entre els catedràtics de cada departament; però he de dir que, si és que mai

fou veritat, com a mínim sabien guardar les formes. En tot cas, jo vaig ser sempre ben rebut als altres departaments quan hi anava a fer consultes, primer per aspectes de la meua tesina i, després, per la tesi. És sabut que la recerca sempre acaba sent interdisciplinària, i més encara en la meua especialitat, Dipòsits Minerals. Sempre m'agrada insistir que el que ens van ensenyar durant la carrera va ser molt profitós per poder desenvolupar amb èxit la tesi i la vida professional posterior, i per això estic molt agraït al claustre de professors de l'època en conjunt, i molt particularment al doctor Riba i el seu equip.

Van passar uns quants anys en què vaig tenir poc contacte amb el doctor Riba; de fet, escadusserament, el que tenen els companys de facultat, poc més que salutacions cordials pels passadissos. Quan es va retirar, va començar a dedicar-se, des de l'Institut d'Estudis Catalans, a una de les tasques que considero que han estat més profitoses de la seva vida professional: la terminologia de la geologia. Ja no recordo com va començar tot, però un bon dia em va demanar de col·laborar en la definició dels termes de mineralogia, tasca que faríem al llarg de mesos amb Josep Maria Mata i Àngels Egea. Crec que ha estat una tasca importantíssima perquè poques llengües tenen una terminologia científica ben definida. Ni tan sols el castellà, i no em puc estar de dir que la Real Academia, en lloc de dedicar-se com ha fet a criticar a bastament les activitats fetes per impulsar la cultura catalana, hauria d'haver fet la seva feina, que, entre d'altres, seria normalitzar també els noms científics en castellà. La manca de normalització en castellà

ha determinat, per exemple, que algun llibre de text de mineralogia tingui en una mateixa pàgina el nom d'un mateix mineral escrit de quatre maneres diferents, cosa impresentable per a un llibre que es vol que sigui didàctic. De fet, per aquesta raó el *Diccionari de geologia* preparat pel doctor Riba ha estat també un èxit fora de Catalunya.

I era aquesta feina una tasca de lletraferits capcots? En absolut; era molt agradable aprofitar les estones que venia aquell home de cabells blanquíssims pentinats com abans, cap enrere, i de conversa animada, per parlar de moltes coses, moltes més coses, i no sols de geologia... Recordem que el doctor Riba era un dels geòlegs que sabia de tot, com el doctor Fontboté, un dels darrers savis. Un bon dia, en què també hi havia Josep Maria Mata i Àngels Egea, els vaig preguntar com n'hauríem de dir, de la calcita d'hàbit tabular, si *calcita fullenca*, *calcita fullosa* o *calcita fullada*. La gràcia estava en la possible confusió que hi podia haver en la pronunciació en català oriental; de manera no menys múrria, el doctor Riba, mig rient, va dir que havia de ser *fullada*... i tots vàrem riure, però era veritat, havia de ser *fullada*, els altres termes eren una manera barroera de fer-nos autocensura. De manera que, apa, *fullada*! Ara, cada vegada que a classe utilitzo el terme *calcita fullada* tothom riu, i cal aclarir-los que s'escriu amb *u*, no amb *o*... El cert és que tots sense excepció se'n recorden per sempre del mineral i de les seves implicacions en la prospecció d'or, que és en realitat del que es tracta.

Moltes gràcies per tot el que ens vàreu ensenyar, mestre i amic Oriol Riba. ✿